

voorkomen wél

Preventie als oplossing voor laaggeletterdheid

De feiten

- 1,9 miljoen inwoners van Nederland hebben moeite met taal¹. Dat is 11 procent van de totale bevolking.
- Volgens de officiële beleidsdoelstellingen moet dit aantal in de periode 2016-2018 met 45.000 zijn teruggebracht.
- In de periode 2016-2018 komen er meer dan 100.000 nieuwe laaggeletterden bij². Dit betekent dat, als het beleidsdoel is gehaald, het aantal laaggeletterden niet is afgenomen, maar gegroeid, met meer dan 55.000 nieuwe laaggeletterden.
- Bij een tempo van 45.000 in drie jaar kost het 125 jaar om alle laaggeletterden geletterd te maken, als er geen nieuwe laaggeletterden bijkomen.

Nederland heeft meer laaggeletterden dan leerlingen in het primair onderwijs

In 2017 zaten er 1,5 miljoen leerlingen in primair onderwijs¹. Het aantal laaggeletterden in Nederland is dus groter dan de totale populatie van het primair onderwijs. Om alle laaggeletterden tegelijkertijd scholing aan te bieden zou een systeem nodig zijn met een grotere omvang dan het primair onderwijs.

Curatie is belangrijk

Het belang van curatie – maatregelen om laaggeletterden te helpen om taalvaardig te worden – is evident. Ieder leven dat via curatie wint aan kwaliteit, door betere kansen op maatschappelijke deelname en persoonlijke ontplooiing, telt. De ervaringen van ex-laaggeletterden spreken wat dit betreft boekdelen. Het is daarom goed dat steeds meer individuen, organisaties en instellingen in Nederland samenwerken om laaggeletterden te helpen. Maar het is een kostbare aanpak³ en de feiten hierboven laten zien dat curatie geen haalbare oplossing is voor het totale probleem. De kern van het probleem zit erin dat er ieder jaar weer grote aantallen laaggeletterden bijkomen.

Preventie: de onvermijdelijke oplossing

Om laaggeletterdheid op de lange termijn substantieel terug te dringen is een preventieve aanpak nodig. Dat betekent: ervoor zorgen dat kinderen goede lezers worden (*kunnen lezen*) en dat zij gemotiveerd worden en blijven om te lezen (*willen lezen*). Dat goed lezen in de eerste plaats vereist dat kinderen goed leren lezen is vanzelfsprekend. Met andere woorden: goed leesonderwijs is een eerste vereiste om laaggeletterdheid te voorkomen. Maar een blijvende goede leesvaardigheid

¹ Van de 2,5 miljoen die vaak worden genoemd, hebben bijna 600.000 mensen problemen met rekenen, niet met taal. Bron: Rekenkamer (2016). *Aanpak laaggeletterdheid*. Den Haag: Rekenkamer.

² Dit is 18 procent van het aantal kinderen dat in die periode de leeftijd van 16 jaar bereikt. De OECD berekende dat 18 procent van deze leeftijdsgroep als 'laag taalvaardig' gekwalificeerd kan worden en daarom een verhoogd risico loopt om laaggeletterd te worden. Als van deze leeftijdsgroep niet 18, maar 11 procent laaggeletterd wordt (overeenkomstig het huidige percentage laaggeletterden in de bevolking), gaat het om 66.000 nieuwe laaggeletterden. Bron: www.cito.nl/-/media/files/kennis-en-innovatie-onderzoek/pisa/cito-pisa-in-vogelvlucht-2015.pdf?la=nl-NL

³ Het kost momenteel naar schatting 3.000 euro om een laaggeletterde geletterd te maken (taalniveau 2F), met een cursusomvang van 3 uur per week, twee jaar lang. Voor alle laaggeletterden samen zouden de kosten op 5,7 miljard euro komen.

vraagt ook om duurzame leesmotivatie. Onderzoeker Suzanne Mol beschrijft op basis van een groot aantal internationale onderzoeken hoe leesvaardigheid en leesmotivatie hand in hand gaan: wie plezier heeft in lezen, wordt gemotiveerd om te lezen, wat een versterkend effect heeft op de leesvaardigheid, wat vervolgens weer motiveert om te lezen, enz. (Mol, 2010). Kinderen en jongeren leesplezier laten ervaren kan dus een wereld van verschil maken voor de ontwikkeling van leesvaardigheid (Broekhof, 2017). Laaggeletterden zijn het leesplezier kwijtgeraakt, waardoor bij hen dit proces in omgekeerde richting verloopt: een lage leesmotivatie leidt tot minder lezen, wat leidt tot lagere leesvaardigheid, enz. Het is dus zaak om leesvaardigheid en leesmotivatie gelijktijdig en vroegtijdig aan te pakken. Naast goed leesonderwijs is er een gedegen aanpak voor leesbevordering nodig. Daar is in Nederland een goed begin mee gemaakt met de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*. En dat heeft effect, zo blijkt ook uit Nederlands onderzoek (van den Berg, 2015; Nielen & Bus, 2013).

De preventieve aanpak zal zich moeten richten op alle kinderen van 0 tot 16 jaar. Het is, in vergelijking met cursussen voor laaggeletterden, relatief eenvoudig en goedkoop om al die kinderen te bereiken. Er hoeft geen apart systeem voor ingericht te worden, omdat de kinderen in principe allemaal bereikt kunnen worden via bestaande voorzieningen als het consultatiebureau, de kinderopvang, het onderwijs en de bibliotheek.

Wat is er nodig?

Het leesonderwijs is momenteel niet sterk genoeg om alle kinderen goed te leren lezen. En de aanpak voor leesbevordering bereikt niet alle kinderen, is te vrijblijvend en te weinig doelgericht. Om ervoor te zorgen dat preventie laaggeletterdheid uiteindelijk uit kan bannen, zijn daarom de volgende maatregelen nodig:

- meer aandacht en tijd voor goed leesonderwijs op de basisschool en in het voortgezet onderwijs
- een sluitend netwerk van professionalisering en ondersteuning op het gebied van leesbevordering voor consultatiebureau medewerkers, pedagogisch medewerkers, leerkrachten, docenten en bibliotheekpersoneel
- een actuele en gevarieerde boekencollectie in iedere educatieve instelling voor kinderen en jongeren (kinderopvang, basisscholen, vo-scholen, roc's)
- expliciete aandacht voor leesbevordering als educatieve activiteit in het werk van de Inspectie van het Onderwijs

Meer weten? Neem contact op met:
Kees Broekhof | k.broekhof@sardes.nl

Bronnen

- Berg, van den (2015), *From BookStart to BookSmart*. Dissertatie, Universiteit Leiden.
- Broekhof, K. (2017). 'Een goed boek is de beste interventie'. *Tijdschrift Taal*, 12/17, 35-39.
- Mol, S. (2010). *To read or not to read*. Dissertatie, Universiteit Leiden.
- Nielen, T. M. J. & Bus, A. G. (2013). Ontwikkeling van de leesattitude op de basisschool en de rol van sekse, leesniveau, de leescultuur thuis en kenmerken van de schoolbibliotheek. Schram, D. (Ed.), *De aarzelende lezer over de streep*, p. 207-226. Delft: Eburon.

Sardes

Lange Viestraat 371

Postbus 2357

3500 GJ Utrecht

☎ (030) 232 62 00

@ secretariaat@sardes.nl

🌐 www.sardes.nl

🐦 @SardesUtrecht

📘 facebook.com/sardesBV